

Megjelent Márai Sándor Krúdy-regénye

Márai Sándor közöttünk él, vállalhatjuk-e, hogy végleges körvonalakba szorítsuk írói egyéniségét? Ez ellen tiltakoznak rögtön művei: ha távolról, biztos fölényrel és közönnyel is néz a világ felé, alig van írónk, akiben annyira élnének a mindennapok s aki a mindennapok krónikásának, az élet apró emberi árnyalatait megfigyelőjének mivoltát úgy fel tudná emelni messzibb szférák felé. Európa megtért gyermeke közöttünk Márai Sándor, a második világháború előtti Európáé s erre a mivoltára büszkén is hivatkozik, privilégiumként hordozza európaiságát, melyet 1939 úgy elhatárol az újabb nemzedékektől s melyet soha többé nem élhetnek meg, nem érthetnek meg a legmaibb fiatalok. Európa gyermeke: az 1920 és 1939 közti európaiság ízeivel, zamataival, formáival telin ott áll valahol Márai Sándor Európa, Budapest és Magyarország különös találkozásainál. Fiatal vándoréveinek korhangulatát tovább hordozza változatlanul, egy fáradt és sértődött ifjúságot őriz magában szüntelenül, melyben a „nil admirari“ bölcsesége szövődik össze finom szplines hangulatokkal, fáradt közönnyel, a világ csúnyaságai és embertelenségei fölötti sértődöttséggel és fanyarsággal, a világ szomorú dolgiban való tehetetlenség valami mélyeséges humanitással, melyet csak az értők vesznek észre a felsőbbes és szinte hideg külső alatt.

Talán különös is

ez a megfigyelés: Márai, a humanista író Talán önmaga is óvakodik tőle — és óvakodhat is különféle okokból —, hogy ilyenként szerepeljen önmaga és az irodalmi köztudat előtt. Főlényes és közönvös magatartása csak vért és védelem, mely élményeket és tapasztalatokat véd reménytelenül. A humanista író megszokott póza, a túlesorduló és fitogtatott emberiség, a színpadiasan és bőbeszédűen megjátszott szánalom és részvét valóban idegen Máraitól. De ki ne érezné, hogy a hideg, fölényes és szkeptikus írói magatartás mögött végeredményben ott van a klasszikus felismerés: nem lehet tőlem semmi idegen, ami emberi. S ha Márai régibb munkásságán mintha a szkepszis, a fölény, a gunyor uralkodott, ki ne venné észre, hogy újabban egyre több komolysággal teret foglal benne az emberies elem részvevő megértése. Egy későbbi megfigyelés tárgyilagosan talán majd felfejti az okokat, mi és miért készítette Márait előző, fiatalkori magatartásának feladására, mert hiszen megtagadásról nála, ki a vállalat határozottságán fölényével és értelmével tisztán uralkodik, szó sem lehet, írói pályája olyan síma, minden zökkenőjében, belső problematikusságában is olyan harmónikus. Most csak annyit állapítsunk meg, hogy a szkeptikus Márai helyett egy emberies szerző áll előttünk emberiségével megértőn felfogván az élet minden rezdülését s már-már maga is beleolvadván az élet áramaiba, a lét bonvolult és apró dolgaiba, eddigi tartózkodását feladván s levetkőzve régibb hidegebb pózait.

Ennek a humanista

fejlődésnek szép tanúsága az a regény, melyet éppen a *Magyar Nemzet*-ben közölt folytatásokból ismert meg a kissé meglepett közönség s mely most könyvalakban is megjelent. Színdídd hazamegy... a re-

gény címe s alig hozhatnánk fel Márai emberies fejlődésére meggyőzőbb tanúságot, mint ennek a könyvnek finom részleteit, élményszerű odaadását és stílusának érzelemmel átmelegített halk és áhítatos művészetét.

Krúdy Gyula

a regény hőse, Krúdy az ember és az író, aki felé most egyre több érdeklődéssel és kuriózumkereséssel talál vissza a fiatalabb írói és intellektuális nemzedék, mialatt életében eléggé magánosan kellett élnie furcsa sorsát ennek az érdekes embernek, ennek az ösztönös művésznek, dolgok, sorsok rendkívül finom és rezdülésekkel teli beleérezőjének. E sorok írója természetszerűen nem ismerhette Krúdy Gyulát, nem is adhat számot arról, ki és mi volt ez az író barátainak; arról sem számolhat be, hogyan revalódik különös alakja Márai írásában. De azt elmondhatjuk, hogy kevés halkabb és megérzőbb emberi tapintatot, megértést láttunk fiatal irodalmunk kissé megmerevedett és elérzékeltelenedett művelőinél, mint ahogy Márai a maga módján, stílusának és emberi megfigyeléseinek teljességével megírja legendák, ködök és merengések e szinte nem is közülünk való alakját. Azt is elmondhatjuk, hogy Budapestnek kevés ötletesebb és részletesebb rajzával találkoztunk mostanában, ahogy Márainál megjelenik a félmúlt, szinte már el is avult közeli Budapest, kávéházaival, körútjaival, vásárcsarnokaival, régi alakjaival, embereivel, íróival, asszonyaival. Mint valami költői enciklopédia, mint valami múltunktól, ifjúságunktól való búcsúzás, olyanok ezek a részletek; a csiszolt írói magatartás valahogy továbbremeg távolibb, szebb szférák közé, ahol már

szétlazulnak és feloldódnak a dolgok körvonalai s megszűnik az emlék, a dolgok, a misztérium közötti határvonal

Regény?

Több: emberi tanúság. Életsors, Krúdy szomorú és hulló sorsa, minden bájával és férfias mélabújával, félmúlt emlékezéseivel?

Egy új Márait ismer meg ebből a regényből a közönség. Lesznek, akiket a regény felé vonz az életében kevésbé divatos Krúdy Gyula mai irodalmi divatossága; lesznek, akiknek tetszik a régi Budapest, a régi Magyarország rajza bájában is befejezetlen, avagy félszepségében, amint már történelmi korzakká nemesbedett az első világháború előtti idő; mi bevallhatjuk, hogy nekünk az emberies megnyilatkozások, a dolgok szinte lírai, költői átszellemítése mellett Márai írói művészetének mértéktartása és tartózkodása tetszett, amint líra, emberieség, szépség és sors egyetlen halk szimfóniában cseng szelíd húrokon a Halál felé.

Érett írói alkotás,

mégis őszí könyv ez a Márai-regény. Az elmúlás igézete lengi át oldalait s kimondhatatlan bánatok búcsúznak benne egy lehiggadt ifjú szatira végső rezdüléseitől. A Halál, az örökkévalóság felé szándékszik ez a könyv, melynél szebb terméke alig lehet a sokaknak feljethetetlen Krúdy mai kultuszának s melynél szebb tanúsága nem lehet egy nemes írói egyéniség emberi változásainak. Mégis úgy érezzük, legmaibb, legkorszerűbb is ez a halvány szplinnel teli Márai-regény: ki nem érezné közösséget alakjaival, hangulataival, bánataival?

Gogolák Lajos